

Parshat Chayé Sara 5785 (nr. 188)

Samenvatting van de parsha

1e Aliya: Avraham onderhandelt met Ephron de Hetiet om de Grot van Machpela te kopen als begraafplaats voor Sara. De traditie zegt dat dit ook de begraafplaats van Adam en Chava is.

2e Aliya: Avraham stuurt Eliézer, zijn vertrouwde dienaar, naar Aram Naharajim (tussen de Tigris en de Eufraat) om voor Jitschak een shiduch – een bruid – uit te kiezen.

3e Aliya: Eliézer leidt een karavaan vol voorraden en rijkdommen en arriveert in de stad Charan, Nachor's stad (zie Ramban vers 7). Terwijl hij uitrust bij "de bron", bedenkt hij een test om de waardigheid van een potentiële partner voor Jitschak vast te stellen. Rivka voldoet aan alle criteria en Eliézer overhandigt haar de passende geschenken.

4e Aliya: Eliézer wordt uitgenodigd in het huis van Besuel (de vader van Rivka) en hij vertelt het hele verhaal van zijn missie en zijn ontmoeting met Rivka. Eliézer vraagt haar hand ten huwelijk met Jitschak. Besuel en Lavan (Rivka's broer) zijn het daarmee eens.

5e Aliya: Rivka spreekt haar wens uit om onmiddellijk te vertrekken. Haar familie zegent haar, en Eliézer brengt haar naar Kanaän. Jitschak trouwt in 2090 met Rivka.

6e en 7e Aliyot: Avraham trouwt met Ketura (sommigen zeggen dat ze Hagar was) en krijgt nog zes zonen. Avraham sterft in 2125 op 175-jarige leeftijd. Zijn twee zonen Jitschak en Jisjmaël begraven hem in de Grot van Machpela. De 12 zonen van Jisjmaël worden vermeld en Jisjmaël sterft op 137-jarige leeftijd.

Samenvatting van de haftara

De Haftora van deze week komt uit het eerste hoofdstuk van Koningen 1. David Hamelech (de koning) is oud en moet de onvermijdelijke opvolging van de troon onder ogen zien. Zijn veertigjarige regering als koning van Israël was met groot succes gezegend en hij had de veiligheid en soevereiniteit van de natie veiliggesteld. Toch had hij in zijn persoonlijke leven grote tragedies en ontberingen meegemaakt. Omdat hij de opstand van zijn zoon Avsholom al heeft overleefd, moet hij nu de confrontatie aangaan met de opstand van zijn zoon Adoniyahu en zijn vertrouwde generaal, Yoav.

De Haftora vertelt over de vooruitziende blik en moed van Batsheva, de moeder van Shlomo, en de hulp van Nasan de Navi, bij het garanderen van de opvolging van Shlomo om de volgende koning te worden.

De relatie van dit verhaal met onze Parsha is de geplande troonopvolging. Net zoals Dovid plannen moet maken voor de volgende fase van Israëls leiderschap; zo moet ook Avraham het onvermijdelijke einde aanvaarden en naar de toekomst van Jitschak kijken. Net zoals Dovid toezicht houdt op de opvolging terwijl hij nog leeft, en een stap opzij doet om een goede en veilige verandering te garanderen; zo neemt Avraham ook de noodzakelijke stappen om de Joodse nationale ontwikkeling veilig te stellen, terwijl hij nog leeft en in een positie verkeert om door te gaan met les- en leiding geven.

Vreemdelingen in ons land

Een groot deel van de wereld om ons heen heeft een verhaal en perspectief aangenomen dat aan ons begrip ontsnapt. Dit is zeer desoriënterend en verwarrend voor ons geweest in de context van de existentiële strijd die het Joodse volk voert, zowel in Israël als in een wereld die ontstoken is van antisemitisme. Dit is zelfs nog moeilijker geweest dan de uitdagingen waaraan we gewend zijn geraakt door de hoofdstroom van niet-traditionele waarden die de traditionele religieuze gemeenschap op dezelfde manier in het defensief hebben geplaatst, consequent afgeschilderd als archaïsch en intolerant en als een belemmering voor de cultuur die anderen willen creëren. Is dit onze unieke hedendaagse ervaring, leven zoals we doen in tijden van snelle en desoriënterende veranderingen? Maharal van Praag (Gevuros Hasjem einde van hfdst. 9) dacht daar anders over, omdat hij dit als een fundamenteel en endemisch fenomeen beschouwde voor degenen die een echt en verheven leven willen leiden. Hij zag deze houding uitgedrukt in de woorden van onze dagelijkse Amidah: "Aan de rechtvaardigen, de vromen, de oudsten van Uw volk, het Huis van Israël, het overblijfsel van hun geleerden, de rechtvaardige vreemdelingen (geirei hatzedek), en aan ons, moge Uw mededogen worden opgewekt." Voor Maharal maken de rechtschapen vreemdelingen deel uit van deze lijst, omdat in feite elke morele en vrome persoon wiens primaire drijfveren de eeuwige morele en spirituele waarden van de Tora zijn, het leven in deze wereld als een beetje een buitenstaander ervaart.

Deze spanning komt ook tot uiting in de dialoog van Avraham met de inwoners van Chevron (Bereesjiet 23:4). "Ik ben een vreemdeling en een inwoner onder jullie." Generaties commentaren worstelden om te begrijpen hoe één persoon zichzelf kan karakteriseren als zowel een vreemdeling als een inwoner van dezelfde gemeenschap.

Rav Soloveitchik zag de uitdrukking als een weerspiegeling van deze dualiteit die het lot is van de Jood in de samenleving, vooral binnen de moderne beschaving. "Zeker, ik ben een inwoner, ik ben één van jullie. Ik doe zaken zoals u dat doet, ik spreek uw taal, ik neem volledig deel aan uw sociaal-economische instellingen. Maar tegelijkertijd ben ik een vreemdeling en in sommige opzichten een buitenstaander. Ik behoor tot een bepaalde wereld, een wereld die jou volkomen vreemd is. Het is een wereld waarin ik één ben met de Schepper. Het is een wereld bevolkt door personages die je niet kent, met een traditie die je niet begrijpt, met spirituele waarden die in jouw ogen onpraktisch lijken. Het is een wereld vol altaren en offers, een wereld van Tora, van goedertierenheid, van heiligheid en zuiverheid."

Avraham stond bekend als de Ivri, de persoon die op gespannen voet stond met de hele wereld, ook al was hij geliefd en invloedrijk in die wereld. Dit is een erfenis die wij, zijn nakomelingen, met ons meedragen. Hoe volledig geïntegreerd, succesvol en gewaardeerd we ook mogen worden binnen de wereld van wetenschap, bedrijfsleven, overheid of geneeskunde, we behouden noodzakelijkerwijs ons kernwaardensysteem dat ons onafhankelijk en apart laat, en ons vaak vreemd voelt. We voelen dat vanwege onze unieke waarden, en we voelen dat diep vanwege onze identiteit als Joden.

We hopen en bidden voor een tijd waarin de mensen om ons heen naar ons zullen kijken zoals Avrahams tijdgenoten naar hem keken. Nesi Elokim atah b'tocheinu. "U bent een Prins van God in ons midden." "Avraham, we zien je noch als een inwoner, noch als een vreemdeling. U bent onder ons, maar boven ons, onderscheiden door de nobelheid van uw geloof, uw geest en uw waarden." (R.Moshe Hauer)

Sara , Esther en de slaperige studenten

Joden leven hun leven binnen het kader van de Joodse kalender. In deze tijd van het jaar identificeren we ons sterk met de verhalen in de wekelijkse Tora-gedeelten die we in de synagoge lezen. Onze gedachten zijn bij de Bijbelse karakters van de huidige parshiyot. We leven in het gezelschap van Abraham en Sara, Lot, Hagar en Ismaël, en Isaak en Rebekka.

Als we niet denken aan de helden en schurken van de parasja van de week, hebben we een alternatief. We kunnen onze gedachten richten op de recente feestdagen of op de feestdagen die we binnenkort zullen vieren. De feestdag van Soekot maakt nu deel uit van het snel vervagende verleden, dus we denken misschien aan Chanoeka, dat nog maar een paar weken verwijderd is. We denken zeker nog niet aan Poerim.

De lijst van bijbelse heldinnen wier verhalen onze kinderen verrukken en ons inspireren in deze tijd van het jaar, bevat nog niet koningin Esther. In het Tora-gedeelte van deze week, Parshat Chayei Sarah (Genesis 23:1-25:18), komen we twee koninginnen tegen. We rouwen om de dood van de matriarch Sarah en we bewonderen Rebecca's vermogen om te voldoen aan de spirituele normen van de schoonmoeder die ze nooit heeft ontmoet.

Maar Esther? Er is geen spoor of hint van haar bestaan.

Dus waarom zou ik in deze tijd van het jaar over Esther schrijven? Poerim is nog vele maanden verwijderd en er zijn andere vrouwelijke rolmodellen in de huidige Tora-gedeelten. Zelfs Chanoeka, dat veel eerder plaatsvindt dan Poerim, bevat vrouwelijke heldinnen zoals Yehudit. Waar blinkt Esther uit?

Laten we ons voor het antwoord wenden tot de Midrasj en tot die bijzondere wijze, Rabbi Akiva. We weten dat Rabbi Akiva een opmerkelijk leven leidde, vele veranderingen onderging, een vooraanstaand Tora-geleerde werd en als martelaar stierf.

De Midrasj laat ons kennismaken met Rabbi Akiva met verwijzing naar het allereerste vers in het Tora-gedeelte van deze week. Het is een vers dat geen exegese lijkt te behoeven. Het vers zegt eenvoudig: "Sara's leven - de spanwijdte van Sara's leven - kwam op honderdzevenentwintig jaar." Welke verdere uitleg of commentaar is nodig? Ze leefde een lang en productief leven. Wat valt er nog meer te zeggen?

Om deze vraag te beantwoorden, moeten we niet vergeten dat Rabbi Akiva in de eerste plaats een leraar was. Zoals elke leraar had hij een moeilijke taak. Sommige studenten besteedden soms aandacht aan de lezingen van Rabbi Akiva, maar weinigen, als ze er al waren, luisterden aandachtig naar elke lezing. Zoals elke leraar voor en na hem, moest Rabbi Akiva methoden bedenken om de aandacht van zijn discipelen te trekken.

En zo neemt de Midrasj ons mee naar het klaslokaal van Rabbi Akiva. We zouden dit echt als een voorrecht moeten beschouwen, want er zijn maar heel weinig gelegenheden in de rabbijnse literatuur om daadwerkelijk het klaslokaal van een van onze wijzen binnen te gaan, laat staan een wijze die zo prominent is als Rabbi Akiva.

Hier is de Midrasj-passage: "Rabbi Akiva zat en legde de Tora uit. Zijn publiek viel in slaap. Hij probeerde hen wakker te schudden en zei: 'Wat bewoog koningin Esther om over honderdzevenentwintig provincies te regeren? We moeten aannemen dat Esther, als een afstammeling van Sara die honderdzevenentwintig jaar leefde, het juist achtte om over honderdzevenentwintig provincies te regeren.'" (Bereshit Rabba 58:3)

Wat kunnen we leren van deze cryptische passage? Voor degenen onder ons die leraren zijn, is er een zekere mate van troost te vinden in het leren dat Rabbi Akiva ook moeite had om de

aandacht van zijn studenten vast te houden. We leren ook dat zijn studenten zich volledig bewust waren van de rol die het getal 127 zowel in het boek Genesis als in het boek Esther speelt. We kunnen aannemen dat er iets is met Rabbi Akiva's vermelding van dit toeval dat het slaperige klaslokaal wakker maakte. Maar er is hier zeker een veel diepere les te leren.

Veel commentatoren hebben naar deze diepere betekenis gezocht. Ze wijzen erop dat Sara's leven heel vol was, en in elke fase toonde ze de kracht van het zevenjarige kind, het idealisme van de twintigjarige en de wijsheid van de bejaarde honderdjarige. Geen moment ging verloren. Ze leidde een actief leven, overwon talloze frustraties en obstakels en zegevierde. Haar leven was het paradigma van een leven van betekenis en prestatie.

Als er een les uit haar leven te leren valt, dan is het wel dat elk jaar waardevol is, en dat geldt ook voor elke maand en elke week en elke dag en elk uur. Als we 127 jaar moeten vertalen naar 127 provincies, dan is elk jaar een hele provincie, elke maand een regio, elke week een stad, elke dag een wijk, elk uur een straat, elke minuut een gebouw en elke seconde een hele kamer.

Als iemand zichzelf een seconde slaap gunt, verliest hij een kamer. Als iemand een week slaapt, verliest hij een hele stad. Elk tijdssegment vertegenwoordigt een belangrijke kans, en met elk verspild moment gaan kansen verloren.

Dit is de les van Rabbi Akiva aan zijn slaperige studenten. "Je dommelt niet alleen maar in en geniet van nutteloze dagdromen. Je verspilt tijd, doodt tijd en verliest daarbij kansen die zich niet meer zullen voordoen. Als je een moment van een Tora-lezing mist, creëer je een leegte die nooit meer gevuld kan worden."

De les van Rabbi Akiva is een les voor ons allemaal. In hedendaagse termen is het een les over timemanagement. Tijd is een geschenk, maar het is een kortstondig geschenk. Een verloren moment kan nooit meer worden teruggehaald.

Maar Rabbi Akiva houdt vol dat dit niet zijn les is, maar Sarah's les. Het is de erfenis die ze naliet voor haar nakomelingen. Koningin Esther begreep die erfenis. Ze nam niet de rol van passieve koningin op zich, maar regeerde actief over al haar 127 provincies. Ze bestudeerde hun behoeften, herkende hun individuele verschillen en hielp elk van hen hun unieke middelen zo goed mogelijk te gebruiken. Zoals grootmoeder Sara elk van haar jaren waardeerde, zo waardeerde Esther ook elk van haar vele provincies.

Zo moeten we allemaal leren om al onze zegeningen ten volle te benutten, of het nu gaat om de zegen van een lang leven of de zegen van politieke macht, de zegen van rijkdom of de zegen van kleinkinderen. Een vol leven leiden betekent al onze zegeningen waarderen en er het beste van maken.

Wat een geweldige leraren hebben we gehad, en hoe verschillend en creatief hebben ze ons deze lessen geleerd. Sarah onderwees hen in de context van de familientent. Esther onderwees hen vanuit haar koninklijk paleis. Rabbi Akiva onderwees hen vanaf de lessenaar van zijn klaslokaal.

Wat onze plaats in het leven ook is, het volgen van hun lessen zal leiden tot een leven van betekenis en doel, het soort leven waar we allemaal naar streven.

Dus, hoewel het Tora-gedeelte van deze week Sara's naam in de titel draagt, zou zij de eerste zijn om ruimte te maken voor haar nageslacht, Esther, om zich bij haar aan te sluiten om ons haar les te leren. Ook Esther heeft een plaats in Parshas Chayei Sarah. (R.Zvi Hersh Weinreb)

Sara's verontwaardiging

Te midden van de onuitsprekelijke verschrikkingen die het ghetto van Warschau was, bleef een heilig vuur fel branden. Deze sintel was Rebbe Kalonymus Kalman Shapira, de Piasezner Rebbe, die diende als de spirituele leider en vader van duizenden aanhangers tot aan zijn moord door de nazi's. Zijn krachtige preken over de oorlogsjaren zijn bewaard gebleven in Esh Kodesh, een werk met een verbazingwekkend achtergrondverhaal. Toen het de Piasezner duidelijk werd dat het ghetto zou worden geliquideerd, begroef hij het manuscript van het boek in een bus. De bus werd na de oorlog op wonderbaarlijke wijze opgegraven door Poolse bouwvakkers en het boek werd voor het eerst gepubliceerd in Israël in 1960.

In een opmerkelijke lering, geschreven te midden van onpeilbare angst, ging de Piasezner Rebbe in op de grote uitdaging van het voortdurende geloof in Gods gerechtigheid in het aangezicht van angstaanjagende en kwellende tegenspoed. Hij begon met het openingsvers van Parashat Chayei Sara: "De jaren van Sara's leven waren honderdzevenentwintig jaar, de jaren van Sara's leven" (Genesis 23:1). Waarom de herhaalde zinsnede "de jaren van Sara's leven" aan het einde van het vers?

De rebbe legde uit dat de herhaling een teken is van haar extreme, levenslange vroomheid die zelfs die van Avraham overtrof. Wanneer de jaren van Avrahams leven later worden opgeteld (Genesis 25:7), is er geen sprake van een dergelijke herhaling. Sara's geloof en toewijding waren ongeëvenaard, zelfs in haar laatste momenten op deze aarde. [Voetnoot #1]

De Piasezner Rebbe citeerde Rebbe Menachem Mendel Torem van Rimanov (1745-1815) [Voetnoot #2] over de vergelijking die in de Talmoed wordt gemaakt tussen zout en lijden, gebaseerd op het gebruik van het woord berit, "verbond", met elk van beiden. [Voetnoot #3] Net zoals zout het vlees zoeter maakt door de smaak ervan naar voren te brengen, zo verzacht ook lijden de bedorven zonden van de mens. Rebbe Menachem Mendel zette de analogie voort. Zout is alleen een smaakversterker als het proportioneel wordt aangebracht - te veel zout bederft het vlees. Evenzo moet lijden worden verdund met barmhartigheid, zodat het proportioneel is en een persoon niet verplettert. [Voetnoot #4]

Rashi vertelt ons dat de nevenschikking van Sara's dood aan het begin van Parashat Chayei Sara met de Akedah in Parashat Vayera een aanwijzing is voor een causaal verband. Sara stierf nadat ze had gehoord dat haar enige zoon als een offer was vastgebonden en bijna was afgeslacht. [Voetnoot #5] In de woorden van de rebbe:

Onze meester Mosjé, de trouwe herder, plaatste de dood van Sara tegenover Akedat Yitzhak, om voor ons te pleiten en om te laten zien wat er gebeurt als er te veel lijden is, God verhoede: haar ziel is vertrokken. Bovendien, als dit Sara kon overkomen, zo'n rechtvaardige vrouw dat ze op haar 100ste 20 was met betrekking tot de zonde..., en alle jaren van Sara waren gelijk aan het goede, maar ze kon zo'n diepe kwelling niet verdragen, hoeveel te meer geldt dit dan voor ons allemaal. [Voetnoot #6]

Zelfs de grootste, meest vrome Joden aller tijden waren kwetsbare mensen die gebroken konden worden door ondraaglijk lijden.

De Piasezner Rebbe beweerde toen stoutmoedig dat Sara's dood, het resultaat van een overweldigend psychologisch trauma, een daad was namens alle Joden, als een protest tegen God, een demonstratie dat het Joodse volk buitensporig lijden niet kan verdragen. Ze gaf haar leven, zo je wilt, om "de Schepper te onderwijzen" de grenzen van het menselijk lijden. Ze koos ervoor om God te laten zien wat het effect is van lijden als het te veel is om te dragen.

Zelfs iemand die vanwege Gods mededogen zijn lijden overleeft, delen van zijn levenskracht, verstand en geest worden nog steeds verpletterd en uitgewist. Maakt het uit of iemand gedeeltelijk

dood of volledig dood is? [Voetnoot #7]

Dit verklaart waarom het vers "de jaren van Sara's leven" herhaalt. Sara maakte een einde aan haar leven. Ze had meer jaren toegewezen gekregen die nooit zouden worden geleefd, wat zou kunnen worden opgevat als een smet op haar vroomheid. Omdat ze echter handelde voor het welzijn van haar volk, leert de laatste zin in het vers ons dat de verloren jaren net als de rest waren. Haar heiligheid doordrong hen allen in gelijke mate.

Deze preek werd mondeling gehouden op de Sjabbat van Parashat Chayei Sara, 4 november 1939. Slechts twee maanden eerder had de Rebbe van Piassetzna een van de meest ondraaglijke klappen van zijn leven gekregen: de dood van zijn enige zoon, zijn schoondochter en zijn schoonzus, allemaal gedood door de nazi-luchtbombardementen op Warschau in september 1939. Als we het hebben over Sara's verlies, is de gekwelde stem van de rebbe hoorbaar.

In deze hartverscheurende preek bevestigde de rebbe dat verpletterend liefdesverdriet en psychologische pijn traumatisch kunnen zijn. In ernstige gevallen sterft een deel van ons. Terwijl de klassieke religieuze reactie op lijden onderwerping is, confronteerde Sara de Schepper en daagde de Hemel uit om meer ontvankelijk en mededogend te zijn voor het kwaad dat de mens moet verdragen. Dit gebaar legitimeert, zo lijkt de rebbe te zeggen, onze worsteling met de theodicee. Het is ons toegestaan – misschien zelfs verplicht – om God aan te sporen in onze zoektocht naar bakens van waarheid en gerechtigheid in de verstikkende mist van lijden.

De Piassetzner Rebbe sloot zijn onvergetelijke preek af met het volgende gebed: "Moge God ons en heel Israël daarom genadig zijn, en moge Hij ons snel geestelijk en lichamelijk redden, met openlijke vriendelijkheid." [Voetnoot #8] Hoewel hij meer gewond was dan we kunnen weten, bleef het geloof van de rebbe standvastig, in afwachting van verlossing. We kunnen ons voorstellen dat de rebbe zich met nederigheid en diep geloof tot God in de hemel wendt, zijn lippen vormen een oprechte smeekbede: "Ik begrijp Uw wegen misschien niet, maar ik zal het niet opgeven om Uw nabijheid te zoeken en de uiteindelijke verlossing te verwachten." De heilige rebbe smeekte dat die dag spoedig zou komen. (R. Aron Goldscheider)

1. Esh Kodesh, 5700, Chayei Sara, 9.
2. Omdat de leringen van Rebbe Menachem Mendel niet werden gepubliceerd, zijn ze verspreid in de werken van zijn discipelen. Hier citeert de Piassetzner Rebbe hem uit Maor va-Shamesh, geschreven door zijn naamgenoot en overgrootvader van moederskant Rebbe Kalonymos Kalman ha-Levi Epstein (ca. 1750-ca. 1825), die een discipel was van Rebbe Menachem Mendel.
3. Berachot 5a.
4. Esh Kodesh, 5700, Chayei Sara, 10.
5. Rasji op Bereshiet 23:2, s.v. lispod lesara gebaseerd op Bereshiet Raba 58-4
6. Esh Kodesh, 5700, Chayei Sara, 10.
7. Idem.
8. Idem.

Shabat Shalom

Voor suggesties en commentaar : mobi166@hotmail.com

Gelieve dit blaadje (deze link) ook door te sturen aan vrienden en kennissen.

(en je bronnen zullen zich naar het buitenland verspreiden) (משלי ה:טז) ויפוצו מעינותיך חוצה